

Dr hab. Ewa Glińska, prof. PB*Politechnika Białostocka*
ORCID: 0000-0002-2121-0125
e-mail: e.glinska@pb.edu.pl**Dr inż. Romuald Ziółkowski***Politechnika Białostocka*
ORCID: 0000-0002-3993-6733
e-mail: r.ziolkowski@pb.edu.pl**Dr Marta Jarocka, prof. PB***Politechnika Białostocka*
ORCID: 0000-0002-2610-8007
e-mail: m.jarocka@pb.edu.pl

Identyfikacja zmian w profilu agroturystów po pandemii COVID-19

Identification of changes in the profile of agritourists –
a post-pandemic view

Streszczenie

Rozwijająca się konkurencja na rynku agroturystycznym, będąca efektem wzrostu społecznego zainteresowania tą formą wypoczynku, wymaga poznania profilu nabywców usług oferowanych przez gospodarstwa agroturystyczne. Celem artykułu jest identyfikacja zmian, jakie zaszły w profilu agroturysty z uwzględnieniem wpływu pandemii COVID-19 na kształtowanie się ruchu turystycznego w odniesieniu do tej formy wypoczynku. W opracowaniu wykorzystano wyniki dwóch sondaży diagnostycznych przeprowadzonych wśród reprezentantów gospodarstw agroturystycznych w województwie podlaskim w 2020 i 2022 r. Rozważania przedstawione w artykule pozwoliły nie tylko ustalić przekształcenia w strukturze demograficzno-społecznej i psychograficznej agroturystów, ale także umożliwiły wskazanie nowych potencjalnie wzrostowych segmentów usługobiorców oferty agroturystycznej.

Słowa kluczowe

usługi agroturystyczne, profil agroturysty, pandemia COVID-19

Abstract

The growing competition on the agritourism market, resulting from the increased social interest in this form of recreation, requires knowing the profile of buyers of services offered by agritourism farms. The aim of the paper is to identify the changes that have taken place in the profile of an agritourist, taking into account the impact of the COVID-19 pandemic on the development of tourism in relation to this form of recreation. The study uses the results of two diagnostic surveys conducted among representatives of agritourism farms in the Podlaskie Voivodship in 2020 and 2022. The considerations carried out in the paper allowed not only to determine the transformations in the demographic, social and psychographic structure of agritourists, but also made it possible to identify new, potentially growing segments of recipients of agritourism services.

Keywords

agritourism services, agritourist profile, COVID-19 pandemic

JEL: M31, Z3

Wstęp

W ciągu ostatnich dwóch dekad obserwuje się dynamiczny wzrost liczby gospodarstw agroturystycznych w Polsce. Jedną z determinant tego wzrostu jest rosnące zainteresowanie ludności miejskiej wypoczynkiem na wsi, które zostało jeszcze wzmocnione w ostatnich latach przez pandemię COVID-19. Chociaż wybuch pandemii dosłownie sparaliżował niemal cały sektor turystyki, ba-

dania dowodzą, że agroturystyka obejmująca krótkie pobyty w wsi w celu wypoczynku na łonie natury stała się w sezonie letnim 2020 widocznym trendem podróźniczym (Wojcieszak-Zbierska i in., 2020).

Rozwijająca się konkurencja na rynku agroturystycznym wymaga poznania profilu nabywców usług oferowanych przez poszczególne gospodarstwa, co w konsekwencji pozwoli przygotować produkt najlepiej dostosowany do potrzeb określonej grupy docelowej (Uglis & Krysińska, 2012).

Celem artykułu jest identyfikacja zmian, jakie zaszły w profilu agroturysty, z uwzględnieniem wpływu pandemii na kształtowanie się ruchu turystycznego w odniesieniu do tej formy wypoczynku. Osiągnięcie celu stało się możliwe dzięki porównaniu struktury demograficzno-społecznej oraz psychograficznej segmentu turystów odwiedzających gospodarstwa agroturystyczne w województwie podlaskim w 2020 oraz 2022 r.

Warto podkreślić, że tematyka dotycząca zmian w zachowaniach turystów w trakcie i po pandemii COVID-19 stanowiła i nadal stanowi bardzo popularny obszar badań podejmowanych przez akademików oraz instytucje i organizacje turystyczne na całym świecie (Wojcieszak-Zbierska i in., 2020).

W opracowaniu wykorzystano materiał empiryczny uzyskany w wyniku realizacji dwóch sondaży diagnostycznych przeprowadzonych wśród reprezentantów gospodarstw agroturystycznych, który poddano analizie statystycznej. W celu sprawdzenia istotności różnicy pomiędzy wybranymi odpowiedziami respondentów w roku 2020 i 2022 wykorzystano nieparametryczny test *U* Manna-Whitneya.

Przegląd literatury

Przemysł turystyczny był jednym z największych rynków na świecie do momentu wybuchu pandemii XXI w., jaką jest COVID-19 (Uğur & Akbiyik, 2020; Pham i in., 2021; Altuntas & Gok, 2021; Škare i in., 2021; Li i in., 2021). Trwająca pandemia znacząco wpłynęła na mobilność turystyczną na całym świecie (Yu i in., 2023), nie omijając także Polski (Uglis i in., 2022). W literaturze przedmiotu podkreśla się, że spadek liczby turystów dotknął głównie destynacje miejskie, często nastawione na turystykę zagraniczną. Z kolei miejscowości położone na obszarach wiejskich stały się ważną alternatywą w wyborach turystycznych. Już w 2020 r. wiele wiejskich destynacji turystycznych zaczęło odnotowywać wzrost ruchu turystycznego (Vaishar & Štrastna, 2022).

Turystyka wiejska stanowi jedną z kategorii turystyki alternatywnej, a wypoczynek „bliżej natury” przynosi wiele korzyści nie tylko turystom, ale także miejscowej ludności i przedsiębiorcom turystycznym (Wojciechowska-Solis i in., 2022). Jedną z odmian turystyki wiejskiej jest agroturystyka, której specyfiką jest bezpośredni kontakt turystów z produkcją rolniczą (Roman & Niedziółka, 2017). Agroturystyka odnosi się do oferty turystycznej, która jest związana ze środowiskiem agrarnym, produktami rolnymi lub pobytami agrarnymi (Petrović i in., 2018; Mahmoodi i in., 2022). Ten ro-

dzaj turystyki może oferować szeroki zakres usług, w tym: noclegowe, gastronomiczne, zajęcia rekreacyjne (udział w jarmarkach lokalnych, wędkarstwo, jazda konna, zbieranie owoców lub warzyw itp.), rolnicze warsztaty edukacyjne i szkoleniowe z naciskiem na osobiste doświadczenia związane z pracami polowymi (Loureiro, 2014; Barbieri & Mshenga, 2008, za: Mahmoodi i in., 2022).

Tworząc dodatkowe źródła dochodów, działalność agroturystyczna skutecznie przyczynia się do zróżnicowania ekonomicznego społeczności wiejskich, przy jednoczesnej ochronie jakości produktów i wykorzystaniu wartości miejscowych zasobów gastronomicznych. Ważnym aspektem podkreślającym unikalność agroturystyki na tle innych form turystyki jest odwoływanie się w ofercie do tradycji, kultury, miejscowego rzemiosła i stylu życia (Kuźniar, 2013). Wyraźny wzrost popytu na usługi i turystyczną bazę noclegową na obszarach wiejskich przyczynia się do podniesienia świadomości możliwości, jakie daje zrównoważone i zintegrowane wykorzystanie lokalnych potencjałów (Sgroi i in., 2018).

Współcześni turyści są coraz bardziej świadomą grupą usługobiorców – szukają wyjątkowych doświadczeń, które angażują ich emocjonalnie (Wojciechowska-Solis i in., 2022). Oczekują atrakcyjnych, niepowtarzalnych i zapadających w pamięć przeżyć, kształtowanych przez ich motywacje, wcześniejsze doświadczenia podróżnicze, indywidualne postrzeganie, zachowania i sposoby radzenia sobie z otoczeniem, a także specyficzny kontekst podróży i okoliczności (Loureiro, 2014).

W związku z odchodzeniem od modelu turystyki bazującej na biernym wypoczynku agroturystyka zyskuje coraz większą popularność. Na obszarach wiejskich nowy model turystyki oparty na edukacji, kształceniu i wychowaniu ($3 \times E$) jest najczęściej realizowany w gospodarstwach agroturystycznych pełniących funkcje edukacyjne, często bazujących na wioskach tematycznych i na tematycznych szlakach turystycznych (Tracz i in., 2018). Doświadczenie pożądane przez turystów jest bardzo ważne w kontekście wypoczynku na obszarach wiejskich, które muszą opracować atrakcyjną i wyróżniającą się ofertę dla wymagającego i heterogenicznego rynku turystycznego (Loureiro, 2014).

Rosnąca popularność agroturystyki wynika ze zmiany potrzeb, oczekiwań i zachowań współczesnych turystów, przedkładających wypoczynek w ciszy i spokoju, w bezpośrednim kontakcie z przyrodą i ludnością miejscowości recepcyjnych nad udział w masowym ruchu turystycznym (Sikorska-Wolak & Zawadka, 2012). Wśród najistotniejszych powodów korzystania z tej formy relaksu wskazuje się m.in.: chęć podziwiania krajobrazów, przyrody, bliskość z naturą, korzystanie

z dużych przestrzeni, możliwość korzystania ze zdrowej żywności, walory zdrowotne terenów wiejskich, atrakcyjną cenę, możliwość poznania zwyczajów, tradycji i kultury (Kacprzak & Paszkowska, 2020; Gralak & Kacprzak, 2018; Zawadka & Pietrzak-Zawadka, 2016; Wojciechowska-Solis i in., 2022).

Indywidualne motywacje osób podróżujących stanowią kluczowy element wpływający na decyzje związane z wyborem miejsca wypoczynku. Jednak ze względu na niemal nieskończoną różnorodność możliwych celów podróży we współczesnej turystyce potencjalni podróżni często dokonują wyboru miejsca docelowego, przede wszystkim bazując na poczuciu bezpieczeństwa w preferowanej destynacji (Uğur & Akbiyik, 2020). Zainteresowanie agroturystyką wzrosło w trakcie pandemii COVID-19 ze względu na możliwość podróżowania z równoczesnym zachowaniem dystansu społecznego, co pozwalało zminimalizować ryzyko zakażenia. Ludzie coraz częściej zaczęli zmieniać kierunek podróży z wybieranych masowo popularnych destynacji na obszary wiejskie, z dala od zgiełku, a także szybkiego tempa życia (Wojciechowska-Solis i in., 2022). Badania zrealizowane przez Wojcieszak-Zbierską i in. (2020) podczas pandemii wykazały, że wśród czynników motywujących turystów do wyboru gospodarstw agroturystycznych jako miejsca spędzania wakacji pojawiały się: prozdrowotne cechy obszarów wiejskich oraz przekonanie, że pobyty agroturystyczne organizowane zazwyczaj w kameralnym gronie są znacznie bezpieczniejsze pod względem prawdopodobieństwa zarażenia się koronawirusem i zachorowania na COVID-19.

Okres ostatnich dwóch lat, zwany potocznie postpandemicznym, znacznie wzmocnił zainteresowanie wypoczynkiem na wsi. Pandemia COVID-19 doprowadziła do zmiany charakteru popytu wśród osób podróżujących w kierunku turystyki bezpiecznej, czystej i bardziej zrównoważonej (*Strategia UE...*, 2020). Minęła moda na „city break”, zamiast tego polscy turyści skupiają się na nowej formie wypoczynku – „agro breaku”. Osoby, które szukają miejsca na weekendowy wyjazd, chętniej wybierają destynacje mniej popularne, przez co zyskują regiony dotychczas mniej oblegane w sensie turystycznym (Drozd, 2022).

Metodyka badań

Biorąc pod uwagę przyjęty cel artykułu, w niniejszym opracowaniu skupiono się na poszukiwaniu odpowiedzi na następujące pytania badawcze: Jakie były główne powody wyboru przez turystów wypoczynku agroturystycznego w 2020 i 2022 r.?

Jakie były główne segmenty turystów korzystających z usług agroturystycznych w 2020 i 2022 r.? Jakie zasadnicze zmiany zaobserwowano w zachowaniach turystów korzystających z usług agroturystycznych w 2020 i 2022 r.?

Poszukując odpowiedzi na tak sformułowane pytania, dokonano analizy porównawczej wyników dwóch sondaży diagnostycznych zrealizowanych w 2020 oraz 2022 r. na zlecenie Podlaskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej (PROT) w ramach zadania pt. *Inwentaryzacja gospodarstw agroturystycznych na terenie województwa podlaskiego*, współfinansowanego ze środków KSOW w ramach Pomocy Technicznej PROW 2014–2020¹. Głównym ich założeniem było określenie aktualnego stanu i możliwości rozwoju agroturystyki w województwie podlaskim. Autorzy artykułu byli członkami zespołu realizującego badania i opracowującego raport dla PROT-u.

Agroturystyka odgrywa znaczącą rolę w wielofunkcyjnym rozwoju obszarów wiejskich w województwie podlaskim. Najwięcej obiektów agroturystycznych w województwie podlaskim znajduje się w powiatach: hajnowskim, suwalskim, augustowskim i białostockim. Gospodarstwa agroturystyczne są usytuowane najczęściej blisko lasów (w okolicach Puszczy Białowieskiej, Biebrzańskiego Parku Narodowego, Narwiańskiego Parku Narodowego, Wigierskiego Parku Narodowego, Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej oraz Suwalskiego Parku Krajobrazowego) oraz wód powierzchniowych (rzeki Bug, Biebrza, Narew i in.).

Zakres zrealizowanych badań obejmował – w przypadku obydwu projektów badawczych – przeprowadzenie badań ankietowych oraz sformułowanie wniosków i rekomendacji co do rozwoju działalności agroturystycznej w przyszłości. Prace zespołu badawczego rozpoczęły się od przeprowadzenia inwentaryzacji kwater i gospodarstw agroturystycznych na terenie województwa podlaskiego (zarówno w 2020, jak i w 2022 r.). Przygotowano bazy teledadresowe, którą następnie zostały wykorzystane do przeprowadzenia badań ankietowych. Proces tworzenia baz obejmował przegląd elektronicznych baz danych stowarzyszeń agroturystycznych działających na terenie województwa podlaskiego i organizacji zajmujących się wspieraniem rozwoju agroturystyki. Dokonano również przeglądu stron internetowych lokalnych grup działania, lokalnych organizacji turystycznych, parków narodowych i krajobrazowych, a także urzędów gmin. Wykorzystano też dane z baz Polskiej Federacji Turystyki Wiejskiej oraz Polskiej Organizacji Turystycznej, jak również popularnych portali rezerwacyjnych (m.in.: booking.com, airbnb.pl, mentor-turystyka.pl, noclegi.pl). W efekcie uzyskano bazę wyjściową, liczącą 781 obiektów w 2020 r. oraz 643 obiektów w 2022 r.

Kolejnym etapem prac było opracowanie narzędzia do badań ankietowych. Struktura kwestionariusza ankiety była konsultowana z Podlaską Regionalną Organizacją Turystyczną oraz, za jej pośrednictwem, z sekretariatem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w województwie podlaskim. Ostateczna wersja standaryzowanego kwestionariusza ankiety zawierała pytania podzielone na następujące bloki tematyczne: (1) forma działalności, (2) dane teleadresowe, (3) podstawowe informacje o obiekcie, (4) baza noclegowa, (5) baza gastronomiczna, (6) baza rekreacyjno-sportowa, (7) odległości od wybranych miejsc/obiektów, (8) informacje o turystach, (9) promocja oraz (10) plany rozwoju.

Do przeprowadzenia sondaży diagnostycznych wykorzystano trzy techniki badawcze: CAPI, CAWI i CATI. Proces wypełniania ankiet był kilkietapowy. Po zrealizowaniu badań pilotażowych wysłano wiadomości z linkiem do ankiety do wszystkich zidentyfikowanych w bazach gospodarstw agroturystycznych. Następnie, kilka dni po terminie wysłania pierwszej wiadomości, wysłano przypomnienie o możliwości wzięcia udziału w badaniu ankietowym. Podjęto również kilkukrotne próby kontaktu telefonicznego ze wszystkimi gospodarzami analizowanych obiektów, mające na celu dotarcie do jak największej liczby respondentów. Zainteresowanym wypełnieniem ankiety gospodarzom

przesyłano wiadomości SMS z linkiem do elektronicznej jej wersji.

Ostatecznie, w badaniach ankietowych wzięło udział: w 2020 r. – 205 oraz w 2022 r. – 143 gospodarzy agroturystycznych. Udział respondentów w podziale na powiaty przedstawiono w tabeli 1.

Z analizy danych zawartych w tabeli 1 wynika, że w 2020 r. w badaniu wzięło udział nieco ponad 26% wszystkich zidentyfikowanych podmiotów świadczących usługi agroturystyczne, a w 2022 r. odsetek ten był niższy i wyniósł 22,2%. Duża część respondentów reprezentowała takie powiaty jak: sokólski, siemiatycki, moniecki, łomżyński, hajnowski i białostocki.

Charakterystyka agroturystów w województwie podlaskim – analiza porównawcza wyników sondaży z 2020 i 2022 r.

Dominujące powody wyboru przez turystów wypoczynku agroturystycznego na terenie województwa podlaskiego w okresie dwóch lat nie uległy znaczącym zmianom i można je łączyć z potrzebą szukania bezpiecznego miejsca odpoczynku (rysunek 1). Głównym motywatorem przyjazdów

Tabela 1. Udział respondentów w sondażach przeprowadzonych w 2020 i 2022 r. w poszczególnych powiatach województwa podlaskiego

Lp.	Powiat	Liczba obiektów agroturystycznych ogółem		Liczba obiektów agroturystycznych biorących udział w sondażach		Procentowy udział respondentów biorących udział w sondażach	
		2020	2022	2020	2022	2020	2022
1.	Augustowski	76	70	9	11	11,8	15,7
2.	Białostocki	82	70	22	25	26,8	35,7
3.	Bielski	8	5	0	1	0,0	20,0
4.	Grajewski	19	9	4	1	21,1	11,1
5.	Hajnowski	244	201	70	46	28,7	22,9
6.	Kolneński	9	6	2	0	22,2	0,0
7.	Łomżyński	15	11	5	2	33,3	18,2
8.	Moniecki	75	61	34	14	45,3	23,0
9.	Sejneński	66	44	5	4	7,6	9,1
10.	Siemiatycki	36	26	11	10	30,6	38,5
11.	Sokólski	46	45	26	17	56,5	37,8
12.	Suwalski	96	88	15	11	15,6	12,5
13.	Wysokomazowiecki	4	5	1	1	25,0	20,0
14.	Zambrowski	5	2	1	0	20,0	0,0
Suma		781	643	205	143	x	

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

– w opinii ankietowanych przedstawicieli gospodarstw agroturystycznych – była możliwość kontaktu turysty z otoczeniem przyrodniczym (94,4% wskazań). W tej kwestii odnotowano wzrost wskazań o 1,2% w porównaniu z rokiem 2020. Kolejnym dość powszechnym powodem wyboru agroturystyki była cisza i spokój okolicy (91,6% wskazań). Mocno została doceniona także gościnność gospodarzy (91,6% wskazań). W odniesieniu do tego czynnika decydującego o wyborze wypoczynku agroturystycznego odnotowano wzrost o 4,2% w stosunku do odsetka wskazań z 2020 r. Wśród często wybieranych motywatorów wyboru odpoczynku na wsi znalazły się również: bliskość szlaków rowerowych (84,6% – wzrost o 3,3%), bliskość atrakcji turystycznych (62,2% – wzrost aż o 34,9%) oraz obecność ptaków i zwierząt (62,2% – spadek o 2,7%).

Często wskazywano również na cechę typową dla województwa podlaskiego – położenie przy granicy kraju (22,4%) oraz możliwość przekraczania granicy (14,7%). Zaobserwowano nieznaczną zmianę w ocenie tych aspektów jako czynników motywujących do wyboru agroturystyki w odniesieniu do sytuacji z 2020 r. Zarówno położenie przy granicy, jak i możliwość jej przekraczania straciły nieco na znaczeniu – spadek wskazań odpowiednio o 2% i ponad 3%. Kwestie te są niewątpliwie powiązane z kryzysem migracyjnym mającym miejsce na obszarach przy granicy z Białorusią.

Badania ankietowe zrealizowane wśród właścicieli kwater pozwoliły zidentyfikować główne segmenty klientów korzystających z usług agroturystycznych. Grupą najczęściej wypoczywającą w go-

spodarstwach agroturystycznych w województwie podlaskim są rodziny z dziećmi. Prawie 90% respondentów wskazało, że mają one istotny udział w strukturze agroturystów wypoczywających w ich gospodarstwach (rysunek 2). Sytuacja w tym zakresie nie zmieniła się od 2020 r.

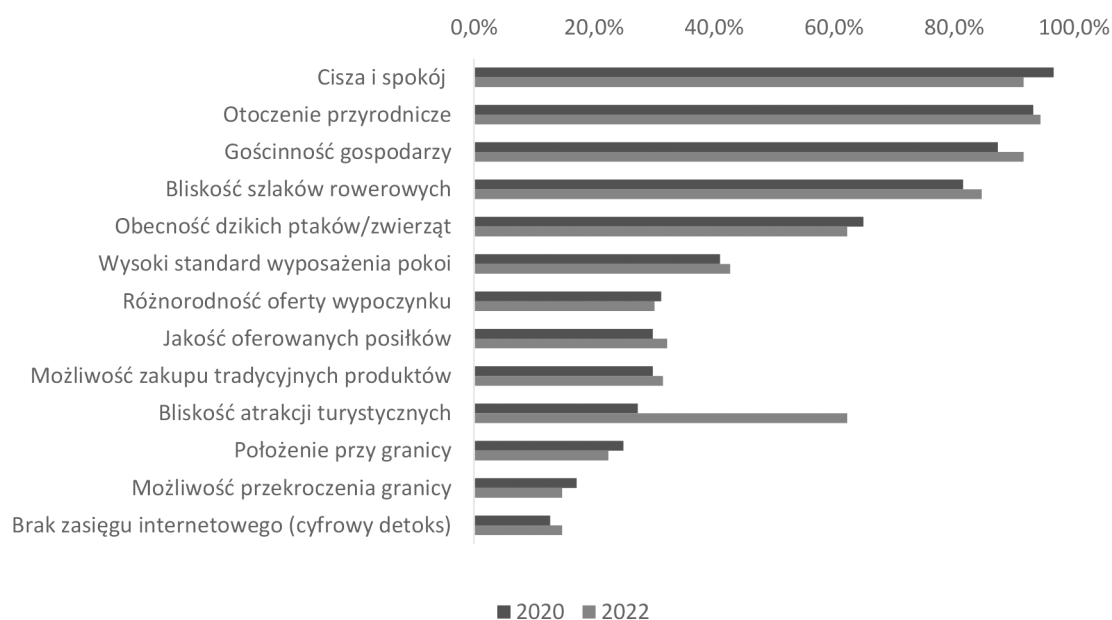
Kolejną grupą dość często korzystającą z wypoczynku agroturystycznego są osoby młode (przyjaciele, partnerzy, studenci, młode małżeństwa), których przyjmowanie w swoich gospodarstwach deklarowało prawie 3/4 ankietowanych. Odsetek tej kategorii wiekowej w strukturze agroturystów w województwie podlaskim nie zmienił się na przestrzeni ostatnich dwóch lat.

Zwraca uwagę znaczny wzrost liczby rowerzystów odwiedzających gospodarstwa agroturystyczne. W roku 2020 z odpowiedzi respondentów wynikało, że 69,3% z nich gościło u siebie klientów reprezentujących ten segment agroturystów. W 2022 r. odsetek ten wzrósł do 80,4%. Tak dynamiczny wzrost liczby rowerzystów korzystających z usług agroturystycznych w gospodarstwach objętych badaniem może wynikać z intensywnej promocji aktywnego wypoczynku, w tym szlaków rowerowych, na terenie województwa podlaskiego w ciągu ostatnich dwóch lat.

Można także zauważyć wzrost popularności wypoczynku agroturystycznego wśród osób starszych. W roku 2020 około 68% ankietowanych przedstawicieli gospodarstw agroturystycznych deklarowało przyjmowanie u siebie reprezentantów tej grupy agroturystów. Analogiczny odsetek w 2022 r. wynosił już blisko 77%.

Następny segment agroturystów obejmuje podróżujących z zagranicy. Ponad 40% ankietowa-

Rysunek 1. Motywatory wyboru wypoczynku agroturystycznego w opinii respondentów w 2020 i 2022 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

nych właścicieli kwater deklaruje goszczenie w swoich gospodarstwach reprezentantów tej grupy. Odsetek ten pozostaje na stałym poziomie na przestrzeni ostatnich dwóch lat.

Gospodarstwa agroturystyczne są także miejscem wypoczynku dla zorganizowanych grup pracowników. W 2022 r. odsetek respondentów wskazujących przyjmowanie u siebie tego segmentu turystów wynosił 42%, co oznacza wzrost o prawie 9% w porównaniu z danymi z 2020 r.

Około 30% uczestników badania ankietowego przyznało, że wśród gości przebywających w ich gospodarstwach są także osoby wypoczywające samotnie. Nie zauważono zmian, porównując analogiczny odsetek wskazań do wyników sondażu z 2020 r.

Kolejny segment agroturystów stanowią dziecięce grupy zorganizowane (np. zielone szkoły, kolonie). W 2022 r. odsetek ankietowanych wskazujących przyjmowanie w swoich gospodarstwach przedstawicieli tego segmentu wynosił 13,3%. W wynikach sondażu z 2020 r. analogiczny odsetek był o 5% niższy i wynosił 8,3%.

Niszowym segmentem agroturystów są motocykliści. Zgodnie z deklaracjami ankietowanych około 2% gospodarstw agroturystycznych w strukturze swoich gości posiada przedstawicieli tego segmentu. Odsetek reprezentantów tego segmentu wzrósł od 2020 r. o 0,6%.

Ważną kwestią, która uległa zmianie na przestrzeni lat 2020–2022, jest długość pobytów turystów w gospodarstwach agroturystycznych.

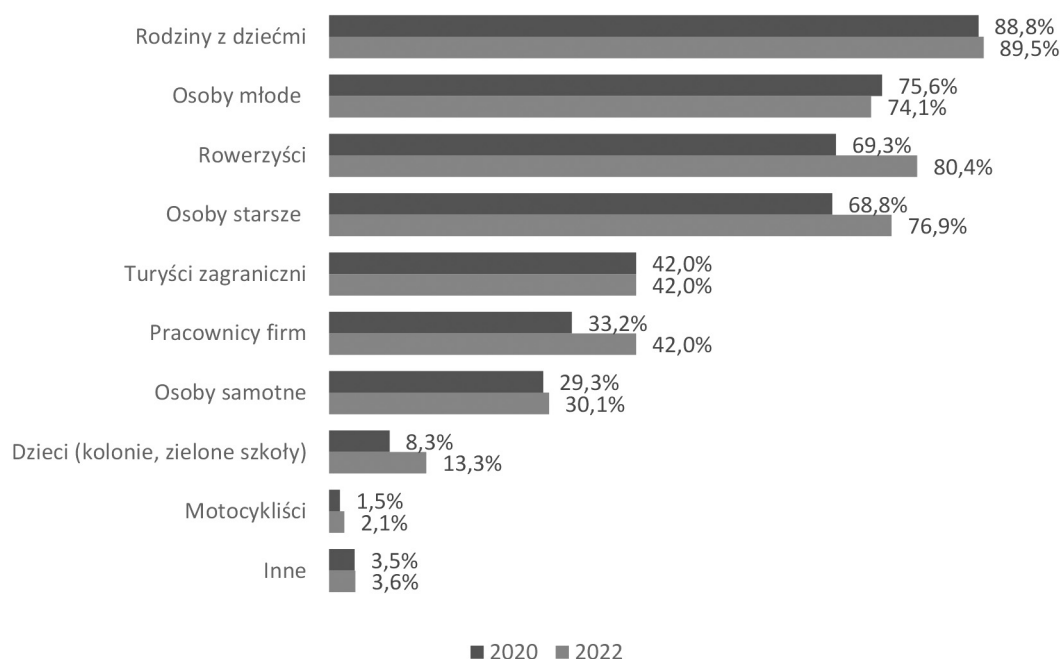
W gospodarstwach agroturystycznych. Według wyników sondażu z 2022 r. wśród turystów wypoczywających na terenie województwa podlaskiego i korzystających z obiektów agroturystycznych dominują pobyty krótkie, głównie weekendowe. Ten fakt w badaniach z 2022 r. potwierdziło 51% właścicieli kwater (rysunek 3). W porównaniu z rokiem 2020 zauważono wzrost odsetka wybierających tę długość pobytu o 15%. Pobyty tygodniowe stają się mniej popularne. Według ankietowanych w 2022 r. tę formę wypoczynku wybierało 42% agroturystów, podczas gdy w 2020 r. analogiczny odsetek wynosił 57,6%. Pobyty dłuższe niż tydzień są wybierane przez stałą liczbę turystów, która obejmuje około 7% wypoczywających w gospodarstwach agroturystycznych.

W celu sprawdzenia statystycznej istotności różnicy pomiędzy odpowiedziami respondentów na temat długości pobytów agroturystycznych osób wypoczywających w ich gospodarstwach w latach 2020 i 2022 wykorzystano nieparametryczny test *U* Manna–Whitneya, którego wyniki przedstawiono w tabeli 2.

Zastosowany test *U* Manna–Whitneya wykazał statystycznie istotną różnicę pomiędzy deklaracjami ankietowanych dotyczącymi długości pobytu turystów w gospodarstwach agroturystycznych w roku 2020 i 2022.

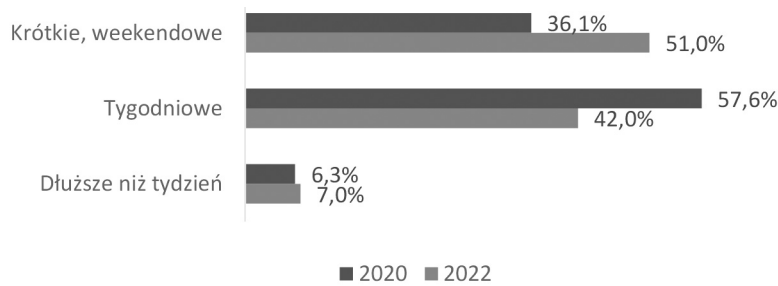
Wypoczynek agroturystyczny w województwie podlaskim najczęściej wybierają mieszkańcy sąsiadującego z podlaskim województwa mazowiec-

Rysunek 2. Segmenty agroturystów obsługiwane przez gospodarstwa respondentów w 2020 i 2022 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Rysunek 3. Długość pobytów agroturystycznych w 2020 i 2022 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Tabela 2. Wyniki testu U Manna-Whitneya

Suma rang Grupa 1	Suma rang Grupa 2	U	Z	p	Z popraw.	p
24159,00	38676,00	12984,00	-2,40692	0,016088	-2,70580	0,006814

Uwaga: zaznaczone wyniki są istotne z $p < 0,05000$.

Źródło: opracowanie własne w programie Statistica.

kiego. W roku 2022 aż 73,3% właścicieli kwater wskazało, że najczęściej przyjeżdżają do nich mieszkańcy tego województwa. Jest to wzrost o 6% w porównaniu z rokiem 2020. Wśród województw generujących największy ruch agroturystyczny znajdują się jeszcze trzy znacznie oddleglejsze: śląskie (7,7% – spadek o 0,6%), dolnośląskie (4,2% – wzrost o 0,8%) i małopolskie (3,5% – wzrost o 2%). Ruch z pozostałych części Polski jest odnotowywany sporadycznie.

Na wysokim poziomie utrzymuje się odsetek właścicieli kwater, którzy nie przyjmują gości z zagranicy. W roku 2020 wyniósł on 28,3%, a w roku 2022 wzrósł do poziomu 30,8%. Jeśli chodzi o turystów zagranicznych, najczęściej na wypoczynek przyjeżdżają mieszkańcy Niemiec. Prawie co czwarty właściciel kwater wskazał, że mieszkańcy tego kraju przyjeżdżają najczęściej, chociaż odnotowano niewielki spadek (o 2%) przyjazdów Niemców w porównaniu z rokiem 2020. Stosunkowo często wskazywano także, że wśród agroturystów w województwie podlaskim pojawiają się mieszkańcy Litwy (9,1% wskazań) i w tym obszarze odnotowano wzrost o 4,7% w porównaniu z 2020 r. Gospodarstwa agroturystyczne są także odwiedzane przez mieszkańców Holandii (7,0% wskazań) oraz Wielkiej Brytanii (7,0% wskazań). W przypadku liczby agroturystów z tych dwóch ostatnich krajów odnotowano około 2-procentowe spadki na przestrzeni lat 2020–2022.

Dyskusja wyników badań

Badania, których wyniki zaprezentowano w niniejszym opracowaniu, przyjmują inną perspektywę niż większość publikacji dotyczących zachowań turystów w okresie pandemii (por. Uglis i in., 2022; Wojcieszak-Zbierska i in. 2020). Badacze zazwyczaj skupiali się na identyfikacji decyzji, działań i planów turystycznych, pytając o nie bezpośrednio turystów. Z kolei sondaże, do których odnoszą się autorzy tej publikacji, objęły właścicieli kwater agroturystycznych i ukazują ich sposób oceny motywacji i profilu agroturystów.

Badania przeprowadzone przez Wojcieszak-Zbierską i in. (2020) dowiodły, że większość respondentów deklarujących chęć wyjazdu turystycznego w okresie pandemii wskazywała, że gospodarstwa agroturystyczne to dobre miejsce na spędzenie wakacji. Poza wskazaniem podstawowych czynników (spokój, cisza i dobra cena), które zachęcają do spędzania wakacji w tych obiektach, ankietowani stwierdzili, że ze względu na małą skalę ich działalności ryzyko zarażenia się koronawirusem w tych obiektach jest niskie. Interesujące jest to, że ankietowani właściele gospodarstw agroturystycznych w ogóle nie zwrócili uwagi na ten aspekt, podając główne w ich opinii motywy decydujące o wyborze agroturystyki jako formy wypoczynku w okresie pandemii.

Z deklaracji właścicieli kwater agroturystycznych wyłania się kilka interesujących wniosków

dotyczących segmentów turystów decydujących się na tę formę wypoczynku. W większości opracowań wskazuje się, że główną grupą docelową usług agroturystycznych są rodziny z dziećmi (Roman & Niedziółka, 2017). Z obrazu struktury agroturystów zaprezentowanego przez przedstawicieli gospodarstw agroturystycznych w województwie podlaskim wyłania się jeszcze kilka innych interesujących kategorii klientów, których zainteresowanie tego rodzaju odpoczynkiem może jeszcze wzrosnąć w najbliższych latach. Do tych segmentów należą rowerzyści, którzy często traktują gospodarstwa turystyczne jako bazy wypadowe na szlaki rowerowe. Kolejna grupa to osoby starsze, których udział w strukturze agroturystów wzrósł w okresie pandemii. Wiąże się to z przekonaniem o wyższym bezpieczeństwie wypoczynku w obiektach agroturystycznych w porównaniu z hotelami czy ośrodkami wypoczynkowymi. Do segmentów agroturystów cechujących się dość dużą dynamiką wzrostu w latach 2020–2022 należą także grupy zorganizowane obejmujące bądź to wyjazdy integracyjne pracowników przedsiębiorstw, bądź grupy dziecięce.

Badania potwierdziły kolejny ważny trend, który pojawił się w agroturystyce w okresie pandemii. Zaczęły dominować krótkie wyjazdy, zazwyczaj obejmujące kilka dni lub weekend. Potwierdzają to także wyniki innych opracowań dotyczące zmian zachowań klientów na rynku turystycznym (por. Li i in., 2021; Ugliš i in., 2022).

Ciekawe wnioski dotyczą także zmian w strukturze turystów zagranicznych odwiedzających gospodarstwa agroturystyczne w województwie podlaskim. Niezmiennie najbardziej liczną grupę agroturystów z zagranicy stanowią Niemcy, których przyciąga bogactwo podlaskiej flory i fauny. W analizowanym okresie zauważa się wyraźny wzrost liczby turystów z Litwy, co wynika z wyboru relatywnie bliskich destynacji na wyjazd w związku z nieprzewidywalnością w rozwoju pandemii, ale może także wiązać się z uwarunkowaniami ekonomicznymi czy niepokojami przy wschodniej granicy Polski.

Zakończenie

Niniejsze opracowanie wypełnia lukę istniejącą w literaturze przedmiotu i stanowi wkład w rozwój wiedzy z zakresu profilu turystów korzystających z konkretnej formy wypoczynku, jaką jest agroturystyka. Identyfikując zmiany w tym obszarze, uwzględniono nie tylko zmienną czasu, ale również wpływ pandemii na ruch turystyczny w obiektach świadczących usługi agroturystyczne w województwie podlaskim. Elementem wyróżniającym przytoczone w artykule badania jest przyjęcie w nich perspektywy właścicieli kwater w spojrzeniu na motywacje i profil agroturystów.

Wskazany wyróżnik stanowi jednocześnie ograniczenie przeprowadzonych badań, gdyż pokazuje jedynie spojrzenie gospodarzy na zachowania poszczególnych segmentów turystów korzystających z usług agroturystycznych. Innym ograniczeniem badań jest fakt, że sondaże zrealizowane w roku 2020 i 2022 nie obejmowały dokładnie tej samej próby właścicieli kwater w województwie podlaskim.

Zidentyfikowane zmiany profilu agroturystów i wskazanie nowych potencjalnie wzrostowych segmentów klientów zainteresowanych wypoczynkiem na wsi to kwestia, którą właściciele kwater mogą uwzględnić w swoich przyszłych działaniach dotyczących opracowania oferty turystycznej i wyboru sposobów jej promocji. Przełożenie wniosków z badań na konkretne działania właścicieli gospodarstw może mieć istotne znaczenie, gdyż pewne zmiany w wyborach dotyczących miejsc i sposobów wypoczynku spowodowane pandemią COVID-19 jeszcze przez wiele lat mogą istotnie wpływać na kształtowanie się ruchu turystycznego.

W przyszłości warto kolejny raz powtórzyć sondaż wśród właścicieli gospodarstw agroturystycznych w województwie, by sprawdzić na ile postpandemiczne zmiany zachowań agroturystów wpisały się w profile charakteryzujące amatorów tego typu wypoczynku.

Przypisy/Notes

¹ Pełne wyniki z przeprowadzonych w 2020 i 2022 r. badań znajdują się w raportach: *Stan i perspektywy rozwoju agroturystyki w województwie podlaskim 2022*, https://podlaskie.it/wp-content/uploads/2022/11/Raport_PROT_AGRO_2022_10_31.pdf oraz *Stan i perspektywy rozwoju agroturystyki w województwie podlaskim 2022*, https://podlaskie.it/wp-content/uploads/2021/09/Stan_i_perspektywy_rozwoju_agroturystyki_w_wojewodztwie_podlaskim_2020.pdf

Bibliografia/References

- Altuntas, F., & Gok, M. S. (2021). The effect of COVID-19 pandemic on domestic tourism: A DEMATEL method analysis on quarantine decisions. *International Journal of Hospitality Management*, 92, 102719. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2020.102719>
- Barbieri, C., & Mshenga, P. M. (2008). The role of the firm and owner characteristics on the performance of agritourism farms. *Sociologia Ruralis*, 48, 166–183. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2008.00450.x>
- Drozd, K. (2021, 17 sierpnia). *Dzięki pandemii rośnie popularność agroturystyki*. <https://www.wrp.pl/dzieki-pandemii-rosnie-popularnosc-agroturystyki/> (pobrano 10.02.2023).

- Gralak, K., & Kacprzak, M. (2018). Agroturystyka w rozwoju obszarów wiejskich w Polsce – stan, problemy i perspektywy. *Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja*, 2(22), 187–195. <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-f44a44ff-559a-475e-94b2-bbdf93999fd6>
- Kacprzak, M., & Paszkowska, M. (2020). Wpływ globalnej pandemii COVID-19 na zainteresowanie ofertą gospodarstw agroturystycznych w Polsce. *Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja*, 1(25), 123–137. <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-dd0eb175-ab6f-45ef-8a18-d08404033aaa>
- Kuźniar, W. (2013). Aktywność marketingowa gmin i jej oddziaływanie na rozwój turystyki wiejskiej. *Prace Naukowe Wydziału Ekonomii Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria: Monografie i Opracowania*, (16). Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Li, J., Nguyen, T., & Coca-Stefaniak, J. A. (2021). Coronavirus impacts on post-pandemic planned travel behaviours. *Annals of Tourism Research*, 86, 102964. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102964>
- Loureiro, S. (2014). The role of the rural tourism experience economy in place attachment and behavioral intentions. *International Journal of Hospitality Management*, 40, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2014.02.010>
- Mahmoodi, M., Roman, M., & Prus, P. (2022). Features and Challenges of Agritourism: Evidence from Iran and Poland. *Sustainability*, 14(8), 4555. <https://doi.org/10.3390/su14084555>
- Petrović, M. D., Vujko, A., Gajić, T., Vuković, D. B., Radovanović, M., Jovanović, J. M., & Vuković, N. (2018). Tourism as an approach to sustainable rural development in post-socialist countries: A comparative study of Serbia and Slovenia. *Sustainability*, 10(1), 54. <https://doi.org/10.3390/su10010054>
- Pham, T. D., Dwyer, L., & Su, T. (2021). COVID-19 impacts of inbound tourism on Australian economy. *Annals of Tourism Research*, 88, 103179. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2021.103179>
- Roman, M., & Niedziółka, A. (2017). *Agroturystyka jako forma przedsiębiorczości na obszarach wiejskich*. Wydawnictwo SGGW.
- Sgroi, F., Donia, E., & Mineo, A. M. (2018). Agritourism and local development: A methodology for assessing the role of public contributions in the creation of competitive advantage. *Land Use Policy*, 77(C), 676–682. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2018.06.021>
- Sikorska-Wolak, I., & Zawadka, J. (2012). Działania marketingowe gospodarstw agroturystycznych i ich ocena. *Ekonomiczne Problemy Usług*, 89, 288–304. [https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Ekonomiczne_Problemy_Uslug/Ekonomiczne_Problemy_Uslug-r2012-t-n89-s288-304/Ekonomiczne_Problemy_Uslug-r2012-t-n89-s288-304.pdf](https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Ekonomiczne_Problemy_Uslug/Ekonomiczne_Problemy_Uslug-r2012-t-n89/Ekonomiczne_Problemy_Uslug-r2012-t-n89-s288-304/Ekonomiczne_Problemy_Uslug-r2012-t-n89-s288-304.pdf)
- Škara M., Soriano, D. R., & Porada-Rochoń, M. (2021). Impact of COVID-19 on the travel and tourism industry. *Technological Forecasting and Social Change*, 163, 120469. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120469>
- Strategia UE na rzecz zrównoważonej turystyki. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 25 marca 2021 r. w sprawie opracowania strategii UE na rzecz zrównoważonej turystyki (2020/2038(INI)).
- Tracz, M., Bajgier-Kowalska, M., & Ułiszak, R. (2018). Rozwój agroturystyki w południowo-wschodniej Polsce – ujęcie modelowe. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 14, 329–344. <https://doi.org/10.24917/20833296.14.24>
- Uglis, J., Jęczyk, A., Zawadka, J., Wojcieszak-Zbierska, M. M., & Pszczoła, M. (2022). Impact of the COVID-19 pandemic on tourist plans: A case study from Poland. *Current Issues in Tourism*, 25(3), 405–420. <https://doi.org/10.1080/13683500.2021.1960803>
- Uglis, J., & Krysińska, B. (2012). Próba zdefiniowania profilu agroturysty. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług* (84), 155–166. [https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Ekonomiczne_Problemy_Uslug/Ekonomiczne_Problemy_Uslug-r2012-t-n84-s155-166/Ekonomiczne_Problemy_Uslug-r2012-t-n84-s155-166.pdf](https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Ekonomiczne_Problemy_Uslug/Ekonomiczne_Problemy_Uslug-r2012-t-n84/Ekonomiczne_Problemy_Uslug-r2012-t-n84-s155-166/Ekonomiczne_Problemy_Uslug-r2012-t-n84-s155-166.pdf)
- Uğur, N. G., & Akbiyik, A. (2021). Impacts of COVID-19 on global tourism industry: A cross-regional comparison. *Tourism Management Perspectives*, 36, 100744. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100744>
- Vaishar, A., & Štastná, M. (2022). Impact of the COVID-19 pandemic on rural tourism in Czechia. Preliminary considerations. *Current Issues in Tourism*, 25(2), 187–191. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1839027>
- Wojciechowska-Solis, J., Śmiglak-Krajewska, M., & Kalinowski, S. (2022). Atrakcyjność i preferowanie wybranych form turystyki na obszarach wiejskich Polski Wschodniej – w badaniu opinii i wyborów turystów. *Więś i Rolnictwo*, (2/195), 101–134. <https://doi.org/10.53098/wir022022/05>
- Wojcieszak-Zbierska, M. M., Jęczyk, A., Zawadka, J., & Uglis, J. (2020). Agritourism in the era of the coronavirus (COVID-19): A rapid assessment from Poland. *Agriculture*, 10(9), 397. <https://doi.org/10.3390/agriculture10090397>
- Yu, L., Zhao, P., Tang, J., & Pang, L. (2023). Changes in tourist mobility after COVID-19 outbreaks. *Annals of Tourism Research*, 98, 103522. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2022.103522>
- Zawadka, J., & Pietrzak-Zawadka, J. (2016). Zachowania i oczekiwania turystów dotyczące wypoczynku w gospodarstwach agroturystycznych funkcjonujących na obszarach przyrodniczo cennych. *Ekonomia i Środowisko*, (1/56), 117–128.
- Ziółkowski, R. (2020). *Stan i perspektywy rozwoju agroturystyki w województwie podlaskim 2020*. https://podlaskie.it/wp-content/uploads/2021/09/Stan_i_perspektywy_rozwoju_agroturystyki_w_województwie_podlaskim_2020.pdf
- Ziółkowski, R., Glińska, M., Jarocka, M., Tomkiel, A & Głowacka, K. (2022). *Stan i perspektywy rozwoju agroturystyki w województwie podlaskim 2022*. https://podlaskie.it/wp-content/uploads/2022/11/Raport_PROT_AGRO_2022_10_31.pdf

Dr hab. Ewa Glińska, prof. PB

Profesor Politechniki Białostockiej, pełni funkcję kierownika Katedry Marketingu i Turystyki na Wydziale Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej. Autorka ponad 120 opracowań naukowych z zakresu marketingu i brandingów terytorialnego.

Dr hab. Ewa Glińska, prof. PB

Professor at the Białystok University of Technology, Head of the Department of Marketing and Tourism at the Faculty of Management Engineering of the Białystok University of Technology. Author of over 120 scientific studies in the field of marketing and territorial branding.

Dr Marta Jarocka, prof. PB

Profesor Politechniki Białostockiej, pracownik Międzynarodowej Katedry Logistyki i Inżynierii Usług na Wydziale Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej. Autorka ponad 50 opracowań z zakresu klasyfikacji i analizy danych.

Dr Marta Jarocka, prof. PB

Professor at the Białystok University of Technology, employed at the International Department of Logistics and Service Engineering at the Faculty of Management Engineering of the Białystok University of Technology. Author of over 50 scientific studies in the field of data classification and analysis.

Dr inż. Romuald Ziółkowski

Adiunkt na Wydziale Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej. Członek zarządu Podlaskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej. Ekspert w projektach współpracy transgranicznej, wykładowca na kilkudziesięciu szkoleniach z zakresu turystyki. Autor i współautor ponad 90 publikacji naukowych, wykonawca kilkunastu opracowań specjalistycznych z zakresu funkcjonowania branży turystycznej.

Dr inż. Romuald Ziółkowski

Assistant professor at the Faculty of Management Engineering of the Białystok University of Technology. Member of the board of the Podlaskie Regional Tourism Organisation. Expert in cross-border cooperation projects, lecturer at dozens of trainings in the field of tourism. Author and co-author of over 90 scientific publications, author of several specialist studies in the field of the tourism industry.

NOWOŚĆ

Marian Gorynia, Joanna Kuczevska

**ZMIANY WYWOŁANE PANDEMIĄ COVID-19
W SEKTORZE MŚP I ICH WPŁYW
NA REALIZACJĘ PROCESÓW BIZNESOWYCH**

Autorzy podjęli w książce aktualną i ważną tematykę, ponieważ pandemia COVID-19 wywołała globalny szok gospodarczy, w bezprecedensowy sposób wpływając na spowolnienie globalizacji (slowbalisation), reorganizację globalnych łańcuchów wartości, spadek światowych przepływów bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), ale także przyspieszenie transformacji cyfrowej. Wpływ pandemii COVID-19 i związanych z nią ograniczeń na gospodarkę jest silny i wielowymiarowy, a analiza tego wpływu może pomóc zrozumieć, jak firmy mogą adaptować się

do nagłych zmian w otoczeniu i jakie strategie są najskuteczniejsze w obliczu niepewności. Dużą wartością książki jest to, że przeprowadzone badania umożliwiły identyfikację aspektów, które należy uwzględnić przy formułowaniu rekomendacji dla polskich MŚP w kontekście zmian otoczenia biznesowego wywołanych skutkami pandemii COVID-19. Opracowanie łączy dobrze dobrane źródła literaturowe z praktyczną orientacją i jest udanym przykładem pracy spełniającej standardy akademickie, która jednocześnie może być interesująca dla praktyków. Książka w warstwie normatywno-postulatywnej zawiera rekomendacje i zalecenia dla polskich MŚP, akcentując jednocześnie potrzebę indywidualizacji i elastyczności w dobieraniu kierunku działania adekwatnego dla konkretnego przedsiębiorstwa. Analizy zawarte w książce mogą być pomocne także dla decydentów w formułowaniu polityk i strategii mających na celu wzmacnianie odporności gospodarczej.

*Z recenzji dr. hab. Arkadiusza Michała Kowalskiego,
prof. Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie*

Więcej informacji na stronie www.pwe.com.pl